

Erkännande av utländsk utbildning och vidare studier – en väg till arbete?

Erkännande av utländsk utbildning och vidare studier – en väg till arbete?

Erkännande av utländsk utbildning och vidare studier – en väg till arbete?

UHR:s rapportserie 2023:5, Universitets- och högskolerådet, november 2023

Kontaktperson: Sara Ahlstedt

Omslagsbild: Gabriel Wentz

ISBN 978-91-7561-116-7

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se www.uhr.se.

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Summary	8
Inledning	10
Rapportens ramverk – integration, kompetensförsörjning och bedömning av utländsk utbildning	10
En vägkarta för läsaren – rapportens disposition	12
Skäl för att söka bedömning av utländsk utbildning: vidare studier som en väg till arbete	13
En överblick över metod och analysgrupp	13
Anledningar till att ansöka om bedömning av en utländsk utbildning.....	14
Studiemönster före och efter utlåtandet	17
Betydelsen av studier och utlåtande för att komma i arbete	20
Utlåtandet och valet att studera vidare – avslutande reflektioner	24
Referenser	26
Bilaga 1: Studien Erkännande av utländsk utbildning – ett verktyg för integration?	28
Bilaga 2: En översikt över området bedömning av utländsk utbildning	29
Bilaga 3: Enkät	33

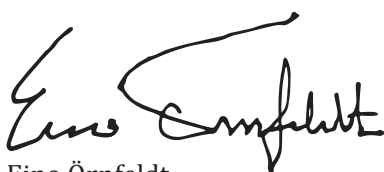
Förord

Etablering och kvalifikationsmatchning på arbetsmarknaden är en viktig del av integrationen för personer som har invandrat till Sverige. Den kunskapspool som finns hos personer som har invandrat och har en utländsk utbildning behöver nyttjas bättre. Genom uppdraget att bedöma utländska utbildningar bidrar Universitets- och högskolerådet (UHR) till att personer som har läst en utbildning innan de invandrade kan etablera sig på den svenska arbetsmarknaden eller läsa vidare i Sverige med målet att etablera sig efter studierna.

Sverige behöver utbildad arbetskraft för den framtida kompetensförsörjningen. Personer som har en utländsk utbildning kan behöva komplettera sin utbildning eller vilja läsa vidare för att byta yrke. Många som byter utbildningsinriktning gör så för att kunna etablera sig inom bristyrken där de vet att de lättare kommer att hitta jobb. Utlåtandet bidrar till att personerna kan planera sina studier och är också ett underlag när de söker kurser och utbildningar.

Genom de bedömningar av utländsk utbildning som UHR utför bidrar myndigheten till det större integrationsarbete som sker i samhället. Det finns ett positivt samband mellan bedömning och arbetsmarknadsetablering. Med hjälp av en bedömning av sin utbildning kan därför fler invandrade personer etablera sig på arbetsmarknaden.

I den här rapporten visar UHR att utlåtanden över utländsk utbildning är viktiga för personer som väljer att läsa vidare i Sverige. Rapporten är en av flera i en serie publikationer i UHR:s studie *Erkännande av utländsk utbildning – ett verktyg för integration?*

Eino Örnfeldt
Generaldirektör, Universitets- och högskolerådet (UHR)

Sammanfattning

Att ta tillvara invandrade personers kompetenser lönar sig för såväl individen och arbetsgivare som för det svenska samhället i stort. Arbetsmarknads-etablering ses, i kombination med kunskaper i svenska, som en av de viktigaste nycklarna i samhällets integrationsarbete. Samtidigt bidrar personerna till Sveriges framtida kompetensförsörjning.

Ett utlåtande över en utländsk utbildning visar vilken examen som utbildningen motsvarar i det svenska utbildningssystemet. Syftet med utlåtandet är att underlätta för invandrade personer att få ett arbete eller gå vidare till studier. I den här rapporten undersöker Universitets- och högskolerådet (UHR) hur personer som fått ett utlåtande över sin utländska gymnasie-, eftergymnasiala yrkes- eller högskoleutbildning resonerar kring anledningarna och drivkrafterna till att de ansökte om det. Fokus ligger främst på hur det användes inför vidare studier.

Tidigare studier visar på ett positivt samband mellan bedömning av utländsk utbildning och invandrade personers etablering på arbetsmarknaden. Invandrade personer som fått ett utlåtande över sin utländska utbildning är i arbete i större utsträckning än personer som inte har ansökt om bedömning hos UHR.

6 000 personer som fått ett utlåtande över sin utländska gymnasie-, eftergymnasiala yrkes- eller högskoleutbildning svarade på en enkät. De tre vanligaste anledningarna till att respondenterna hade ansökt om en bedömning av sin utbildning var för att:

- Planera sin framtid.
- Fortsätta studera.
- Söka arbete.

De personer som fått ett utlåtande över en gymnasieutbildning hade i störst utsträckning tänkt använda det för att studera. De gick också i högre grad vidare till studier än personer som hade rapporterat att de har en utländsk gymnasieutbildning men som saknade ett utlåtande över den.

Personer som hade fått ett utlåtande över en eftergymnasial yrkes- eller högskoleutbildning tänkte istället söka jobb med hjälp av utlåtandet. De läste samtidigt ofta komvuxkurser i svenska och engelska vilket indikerar att de ville få grundläggande behörighet till högskolestudier.

Nästan tre fjärdedelar av respondenterna hade studerat vidare efter att de hade fått sitt utlåtande. Det inkluderar såväl svenskurser på till exempel komvux som högskolestudier. I gruppen som studerade hade tre fjärdedelar vidare bytt utbildningsområde. I många fall hade de bytt till utbildningar inom hälsa, inklusive vård och omsorg, och pedagogik, det vill säga bristyrkesområden.

Oavsett tid i Sverige ansåg en betydande del av respondenterna att utlåtandet var viktigt för att de skulle kunna planera sin framtid. Samtidigt minskade andelen som uppgav att de ansökt om bedömning för att söka

jobb ju längre tid de hade bott i Sverige. Ett antagande är att utlåtagandet är viktigare för de personerna när det gäller att planera inför och gå vidare till studier och eventuell omskolning.

Sverige behöver mer arbetskraft nu och på längre sikt. UHR:s utlåtaganden kan bidra både till att fler får arbete inom de yrken de är utbildade för och att fler använder utlåtagandet för att studera vidare.

Summary

Utilising the expertise possessed by migrants to Sweden is beneficial for individuals, employers and society as a whole. Entry to the labour market, combined with Swedish language skills, is regarded as one of the most vital components in the effort to integrate migrants into Swedish society. At the same time, migrants are also contributing to Sweden's future skills supply.

Recognition statements for foreign qualifications show the qualifications to which they are equivalent in the Swedish education system. The purpose of such a statement is to make it easier for migrants to find employment or start studying. In this report, the Swedish Council for Higher Education examines how people who have received recognition statements for their foreign upper-secondary, post-secondary vocational or higher education, reason around the aims and motivations for applying for them. The focus is on how the recognition statement was used for admission to further education.

Previous studies have shown a positive correlation between an evaluation of foreign qualifications and migrants becoming established on the labour market. Migrants who have received a recognition statement regarding their foreign qualifications are more likely to be in employment than those who have not applied for an evaluation from the Council for Higher Education.

Six thousand people who received a recognition statement regarding their foreign upper-secondary, post-secondary vocational or higher education responded to a questionnaire. The three most common reasons why respondents applied for an evaluation of their qualifications were

- Planning their future
- Continuing to study
- Looking for work

Respondents who received a recognition statement regarding their upper-secondary education intended to use it for further studies. They were also more likely to move on to studying than those who reported having foreign upper-secondary qualifications but who did not have a statement.

Those who had received a recognition statement regarding post-secondary vocational or higher education instead intended to look for work using the statement. Often, they were also taking adult education courses in upper-secondary Swedish and English, which indicates that they were aiming to fulfil the general entry requirements for higher education.

Almost three quarters of respondents had continued their studies after receiving their recognition statement. This includes Swedish courses in adult education, for example, and higher education. Additionally, in the group that studied, three quarters had changed their field of study. In many cases they had switched to education in healthcare and education, fields in which there are labour shortages.

Regardless of their length of time in Sweden, most respondents believed that the recognition statement was important for planning their future. At the same time, the proportion who stated they applied for an evaluation so they could look for work was smaller the longer they had lived in Sweden. One assumption is that a recognition statement is more important for migrants when they are planning for and entering further studies, and perhaps retraining.

Sweden requires more people in the labour market, now and in the future. The Council for Higher Education's recognition statements can contribute to more people finding employment in the professions they are trained for as well as more people using the recognition statement as a way to continue their education.

Inledning

Bedömningar av utländsk utbildning ska bidra till att personer som invandrat till Sverige etablerar sig på den svenska arbetsmarknaden. En bedömning kan också underlätta för personerna att gå vidare till studier som ett steg på vägen mot arbete.

I den här rapporten, den fjärde publikationen i en serie av sex¹, undersöker Universitets- och högskolerådet (UHR) hur invandrade personer som fått ett utlåtande över sin utländska utbildning, vilket visar vilken svensk examen som utbildningen motsvarar, resonerar kring anledningarna och drivkrafterna till att de ansökte. Fokus ligger på vidare studier efter att utlåtandet utfärdats och bygger på en enkätundersökning. Området har inte undersökts tidigare. Rapporten syftar därför till att bidra med en övergripande bild av bedömning av utländsk utbildning och kopplingen till vidare studier.

Tidigare studier visar på ett positivt samband mellan bedömning av utländsk utbildning och invandrade personers etablering på arbetsmarknaden. Invandrade personer som fått ett utlåtande över sin utländska utbildning är i arbete i större utsträckning än personer som inte har ansökt om bedömning hos UHR.² Det gäller samtliga tre utbildningsnivåer som UHR bedömer: gymnasie-, eftergymnasial yrkes- och högskolenivå.³

Rapportens ramverk – integration, kompetensförsörjning och bedömning av utländsk utbildning

Själva ramverket för rapporten är den samhällsdebatt som pågått länge om invandrade personers integration på den svenska arbetsmarknaden och kopplingen till Sveriges framtida kompetensförsörjning. I det här avsnittet förklaras därför hur de två områdena ramar in rapporten.

Att förstå hur och vad det innebär att utländska utbildningar bedöms och jämförs med svenska examina är också centralt för läsarens förståelse. I det här avsnittet förklaras därför även den svenska bedömningsprocessen. En mer detaljerad beskrivning finns i bilaga 2.

Integration och kompetensförsörjning

I Sverige är integration, etablering på arbetsmarknaden och den framtida kompetensförsörjningen angelägna politiska frågor. Arbetsmarknads-

1 Rapporten är en av flera i en serie publikationer i UHR:s projekt *Erkännande av utländsk utbildning – ett verktyg för integration?* Övriga publikationer är UHR 2022:1, 2022:6, 2023:3 och två kommande publikationer.

2 Se till exempel Andrey Tibajev 2021. UHR 2014, diarienummer 02684-2013. UHR 2022:6.

3 UHR 2023, diarienummer 3.2.1-00726-2020.

etablering ses, i kombination med kunskaper i svenska, som en av de viktigaste nycklarna i samhällets integrationsarbete.

Personer som har invandrat till Sverige är i mindre utsträckning förvärvsarbetande eller sysselsatta än personer som är födda i Sverige.⁴ Bland utrikesfödda personer förvärvsarbetar män i något större utsträckning än kvinnor.⁵ Det tar också längre tid för invandrade personer att få ett första arbete, särskilt om de invandrat till Sverige för att de är skyddsbehövande eller anhöriga till skyddsbehövande.⁶

Att inte få använda sin kompetens och utbildning kan begränsa möjligheterna för individen, dels genom att hen får lägre lön, dels genom att välbefinnandet kan förväntas minska när hen inte får möjlighet att utveckla sin kompetens eller bevara sin yrkesidentitet. Samtidigt upplever arbetsgivare en ökad brist på arbetskraft när de rekryterar.⁷ Det är svårt att hitta personal till bristyrken inom alla utbildningsnivåer. För offentliga verksamheter är bristen på utbildad personal störst inom de flesta pedagogiska yrken och inom flera vårdyrken.⁸ Bristerna på utbildad arbetskraft förväntas öka också inom skola, vård och omsorg⁹.

Att ta tillvara invandrade personers kompetens lönar sig för såväl individer och arbetsgivare som för det svenska samhället i stort. En bättre matchning på arbetsmarknaden skulle öka samhällsnyttan genom till exempel högre arbetsmarknadsdeltagande och bättre välfärdstjänster.¹⁰

Bedömning av utländsk utbildning i Sverige

En bedömning av en utländsk utbildning ska vara en vägledning för arbetsgivare samt för universitet och högskolor och andra utbildningsanordnare. I Sverige har UHR sedan 2013 ansvaret för att bedöma formell utländsk utbildning. I dag bedöms utbildningar på tre nivåer: gymnasieutbildning, eftergymnasial yrkesutbildning och högskoleutbildning.

Den svenska bedömningsprocessen består bland annat i att det utländska utbildningsdokumentet kontrolleras för att se till att det är korrekt utfärdat, att utbildningen har bedrivits vid en erkänd utbildningsinstitution och att den är avslutad. Utbildningens syfte, nivå, omfattning och inriktning bedöms också. Efter bedömningsprocessen får den sökande antingen ett utlåtande eller ett avslag.

4 IFAU 2022

5 Maria Cheung och Kristin Hellström 2017

6 Olof Åslund, Anders Forslund och Linus Liljeberg 2017

7 Arbetsförmedlingen 2022

8 Arbetsförmedlingen 2022

9 SCB 2021

10 Louisa Vogiazides, Henrik Bengtsson och Linn Axelsson 2021. Jusek 2016. Region Skåne 2020.

När en person ansöker om en bedömning av sin utländska utbildning resulterar ansökan i antingen ett utlåtande eller ett avslag.

Ett **utlåtande** är ett nationellt erkännande av en formell utländsk utbildning. I utlåtandet beskrivs vilken examen den utländska utbildningen motsvarar i det svenska utbildningssystemet.

Kan utbildningen inte erkännas får den sökande ett **avslag**. Avslaget inkluderar ofta hänvisningar om vart den sökande kan vända sig ifall hen vill studera vidare i Sverige.

En vägkarta för läsaren – rapportens disposition

I rapporten analyseras först anledningarna och drivkrafterna till att personer som fått ett utlåtande över sin utländska utbildning valde att ansöka om en bedömning. Fokus ligger på studier och underlaget består av en enkätundersökning. Rapporten avslutas med att resultaten vävs samman och sätts i relation till varandra i ett större perspektiv.

Rapporten inkluderar också tre bilagor som i mer detalj förklarar den större studie som rapporten är en del av samt området bedömning av utländsk utbildning. Den sista bilagan består av den enkät som skickades till personer som hade fått ett utlåtande under den studerade tidsperioden.

Skäl för att söka bedömning av utländsk utbildning: vidare studier som en väg till arbete

I det här kapitlet diskuteras anledningarna till att personer med utländsk utbildning väljer att ansöka om en bedömning av sin utbildning och om, och i så fall hur, de använder sitt utlåtandeför vidare studier i Sverige.

I en enkät samlade UHR in svar som visade att den främsta anledningen till att respondenterna ansökte var att de vill kunna planera sin framtid. Det handlade främst om att underlätta när de sökte arbete och att kunna gå vidare till studier. En stor grupp av de respondenter som hade studerat hade gjort så för att förbättra sina jobbchanser genom att kunna visa upp svenska meriter för arbetsgivare. En del hade också bytt utbildningsområde, främst för att öka sina chanser att få jobb. De valde då ofta en inriktning som gav arbete inom ett bristyrke.

En överblick över metod och analysgrupp

Analysen baseras på en enkät som under våren 2022 skickades till samtliga 24 500 personer som hade fått ett utlåtande över sin utländska gymnasie-, eftergymnasiala yrkes- eller högskoleutbildning under 2020 och 2021.

6 000 unika individer (24 procent) svarade på enkäten. De utgör analysgruppen.

Enkäten skickades per e-post med två påminnelseutskick. I de fall personerna hade ansökt om bedömning av flera utbildningar bads de besvara enkätfrågorna utifrån den högsta utbildning de hade fått ett utlåtande över.

Enkäten bestod av ett antal frågor (se bilaga 3) som handlade om bland annat personernas utländska utbildningsområde och anledningar till att de personer som hade valt att studera vidare i Sverige valt att göra så.

Närmare 70 procent av respondenterna var kvinnor och drygt 30 procent män. 75 procent i den totala gruppen var mellan 25 och 44 år gamla.

Drygt hälften av respondenterna uppgav att de hade bott i Sverige kortare tid än fem år medan en tredjedel hade bott i landet mellan fem och tio år. Det innebär att den absoluta majoriteten, över 80 procent, hade bott i Sverige relativt kort tid.

Respondenterna fick själva svara på vilken den högsta utbildning de hade ansökt om bedömning över var. Respondentgrupperna för de tre utbildningsnivåerna ser ut så här:

- Gymnasiutbildning
 - 1 200 respondenter uppgav att den högsta utbildning de ansökt om en bedömning över var gymnasiutbildning. Det motsvarar 20 procent av den totala respondentgruppen (6 000 individer).
- Eftergymnasial yrkesutbildning
 - 780 respondenter uppgav att den högsta utbildning de ansökt om en bedömning över var en eftergymnasial yrkesutbildning. Det motsvarar 12 procent av den totala respondentgruppen (6 000 individer).
- Högskoleutbildning
 - 4 800 respondenter uppgav att den högsta utbildning de ansökt om en bedömning över var en högskoleutbildning. Det motsvarar 68 procent av den totala respondentgruppen (6 000 individer)

UHR utfärdar ungefär lika många utlåtanden över högskoleutbildning som över gymnasiutbildning. Det betyder att personer med utlåtanden över högskoleutbildning är överrepresenterade bland respondenterna.

Det innebär också att nära 90 procent av respondentgruppen uppgav att en eftergymnasial utbildning var den högsta utbildningsnivå de hade ansökt om bedömning över. Det är en hög siffra som alltså inte motsvarar gruppen som enkäten skickades till i vilken endast 48 procent hade fått ett utlåtande över en eftergymnasial utbildning.

De tre vanligaste utbildningsområdena som respondenterna uppgav att de den utbildning de hade fått ett utlåtande över var:

- Teknik och naturvetenskap (19 procent)
- Ekonomi (18 procent)
- Övriga ej listade utbildningar (14 procent)

Anledningar till att ansöka om bedömning av en utländsk utbildning

I det här avsnittet redovisas drivkrafterna bakom att respondenterna sökte en bedömning av sin utländska utbildning. Diagram 1 beskriver anledningarna.

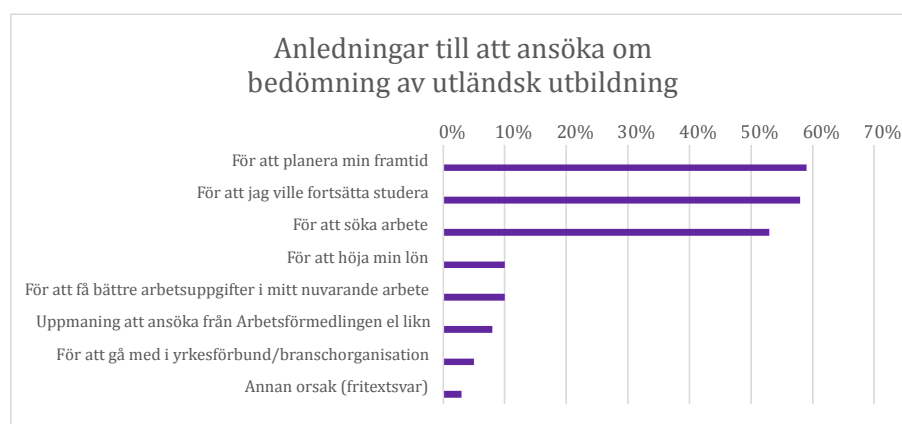

Diagram 1: Anledningar till att ansöka om bedömning av utländsk utbildning i procent.

Som diagrammet visar var de tre vanligaste anledningarna till att en person hade ansökt om en bedömning med stor marginal var för att kunna planera sin framtid (59 procent), att fortsätta studera (58 procent) och söka arbete (53 procent). Respondenterna angav i betydligt mindre utsträckning att anledningen var att höja sin lön eller för att få bättre arbetsuppgifter på jobbet. Det indikerar att UHR:s uppdrag att erbjuda bedömning av utländsk utbildning för att underlätta för personer att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden eller studera vidare i Sverige stämmer överens med varför individer faktiskt ansöker om en bedömning.

Personer med gymnasieutbildning sökte främst bedömning för att studera och personer med högskoleutbildning för att söka jobb

Skälen för att ansöka om en bedömning av sin utländska utbildning skilde sig åt beroende på respondenternas utbildningsnivå. Vad gällde möjligheten att kunna planera sin framtid var skillnaderna relativt små, mellan 55 och 61 procent. Däremot, som diagram 2 visar, var skillnaderna större mellan utbildningsnivåerna vad gällde att vilja använda bedömningen till att söka fortsatta studier eller jobb.

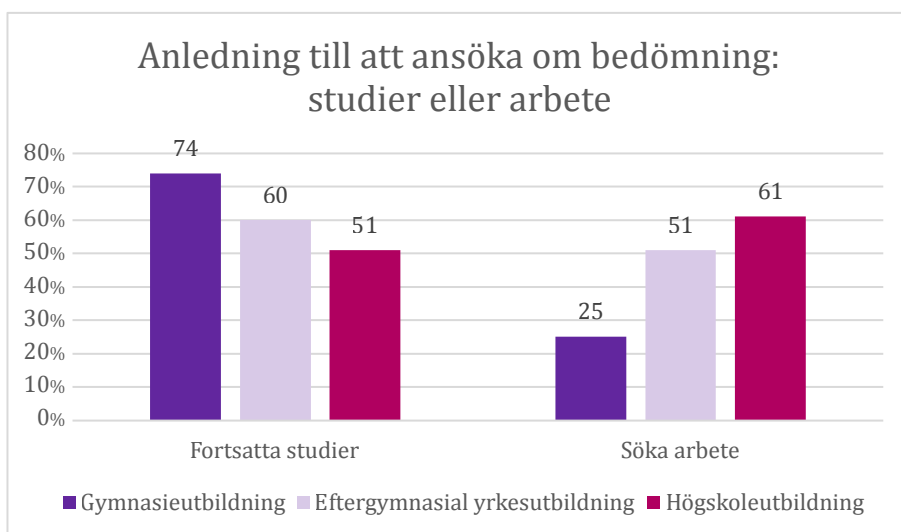

Diagram 2: Andel respondenter i procent uppdelat på utbildningsnivå som ansökte om en bedömning för fortsatta studier respektive för att söka arbete.

Bland de respondenter som angav gymnasieutbildning som högsta utländska utbildning var studier med god marginal den främsta anledningen till att de hade ansökt om en bedömning (74 procent). I gruppen med eftergymnasial yrkesutbildning var motsvarande andel 60 procent och i gruppen med högskoleutbildning 51 procent, vilket också är höga siffror. De skillnader som fanns mellan grupperna tyder dock på att personer med enbart gymnasieutbildning i större utsträckning upplever att de behöver studera för att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

Att personer vars högsta utbildning är en gymnasieutbildning vill studera vidare är rimligt. Arbetsmarknaden för personer utan eftergymnasial utbildning är begränsad inom många områden. Det är också möjligt att tänka sig att

just de personer som ville studera ansökte om en bedömning som ett första steg för att kunna planera sina studier.

Ännu tydligare skillnader syntes vad gällde de personer som uppgav att anledningen till att de sökt bedömning var för att söka arbete. Bara en fjärdedel av personerna med gymnasieutbildning svarade att det var anledningen, att jämföra med ungefär hälften av respondenterna med eftergymnasial utbildning. Samtidigt var anledningen "fortsatta studier" vanlig i båda grupperna. Det tyder på att personer med eftergymnasial utbildning större utsträckning förväntar sig att ett utlåtande ska underlätta i deras arbetssökande. Det bekräftas också i en kommande UHR-rapport.¹¹ Samtidigt visar analysen att de är öppna för att deras kvalifikationer kan behöva kompletteras med studier i Sverige och tänker sig att bedömningen kan bidra om de bestämmer sig för att studera.

Att ansöka om bedömning för att kunna planera sin framtid är en viktig anledning, oavsett tid i Sverige

Ju kortare tid personen som besvarade enkäten hade bott i Sverige, desto större var sannolikheten att den hade ansökt om en bedömning för att kunna planera sin framtid. Att den som bott i Sverige under en relativt kort tid i större utsträckning såg ett behov av att kunna planera framtiden är inte förvånande. Som ny i ett land är det rimligt att ta till olika verktyg för att skapa en mer förutsägbar framtid. Här verkar en bedömning ses som central bland många av respondenterna.

Samtidigt såg en stor andel av respondenterna som hade levt i Sverige under lång tid en bedömning som ett sätt att planera sin framtid. Det är dock inte heller särskilt förvånande eftersom "att kunna planera sin framtid" kan tolkas väldigt brett. Integrationsprocesser, till exempel att etablera sig på arbetsmarknaden, lära sig det nya landets språk och att hitta sin plats i ett nytt samhälle, är ofta också långa och komplicerade. Siffrorna tyder med andra ord på att en jämförelsevis lång tid i landet inte nödvändigtvis medför en klar riktning vad gäller en persons yrkesliv eller vidare studier.

Ju längre tid respondenterna hade bott i Sverige, desto färre uppgav att de ansökt om bedömning för att söka jobb: 60 procent av respondenterna som bott i Sverige i mindre än fem år svarade att arbetssökande var en anledning jämfört med 38 procent av de som bott i landet i mer än femton år. Det är rimligt att den som har bott i Sverige under en längre tid redan är etablerad på arbetsmarknaden och har möjlighet att använda erfarenhet och referenser från tidigare jobb snarare än sin utländska examen och utlåtandet över densamma när hen söker jobb.¹² Det är möjligt att de personerna i större utsträckning såg ett utlåtande som ett verktyg för vidare utbildning och eventuell omskolning.

11 UHR kommande publikation.

12 UHR kommande publikation.

Studiemönster före och efter utlåtaget

I det här avsnittet undersöks respondenternas studiemönster innan de fick respektive efter att de hade fått ett utlåtande över sin utländska utbildning. I avsnittet diskuteras också hur de använde utlåtaget för att studera vidare.

Många hade redan studerat innan de fick sitt utlåtande

Totalt svarade 77 procent av respondenterna att de hade studerat i Sverige redan innan de fick sitt utlåtande.

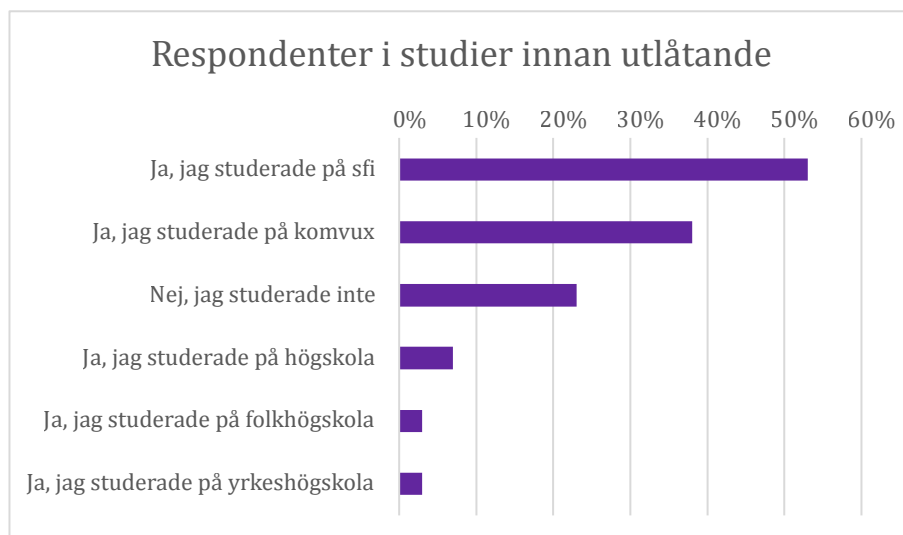

Diagram 3: Respondenter i studier innan utlåtande i procent.

En tidigare statistisk analys från UHR¹³ visade att 78 procent av personerna som hade fått ett utlåtande studerade på komvux två år efter bedömningstillfället. Den absoluta majoriteten studerade svenska, många på sfi-nivå, men också svensk- och även engelskkurser som ger grundläggande behörighet till högskolestudier. Ett antagande kan vara att respondenterna väntade med att söka en bedömning tills de var i slutskedet av sina svenskstudier eftersom de inte tänkte sig att söka vidare studier eller jobb förrän språkstudierna var avklarade.

Uppdelat på utbildningsnivå hade respondenterna i gruppen som angav en gymnasieutbildning som högsta utländska utbildning som de hade fått bedömd studerat på komvux i större utsträckning innan de fick sitt utlåtande än de respondenter som hade en eftergymnasial utbildning. Gruppen som hade en högskoleutbildning var i stället överrepresenterad bland dem som svarade att de inte hade studerat alls innan de fick sitt utlåtande.

13 UHR 2023, diarienummer 3.2.1-00726-2020.

Vanligt att fortsätta studera i samma utbildningsform som före utlåtandet

I princip lika många respondenter, 74 procent, studerade även efter att de hade fått sitt utlåtande som innan. Diagram 4 visar de utbildningsformer de studerade inom.

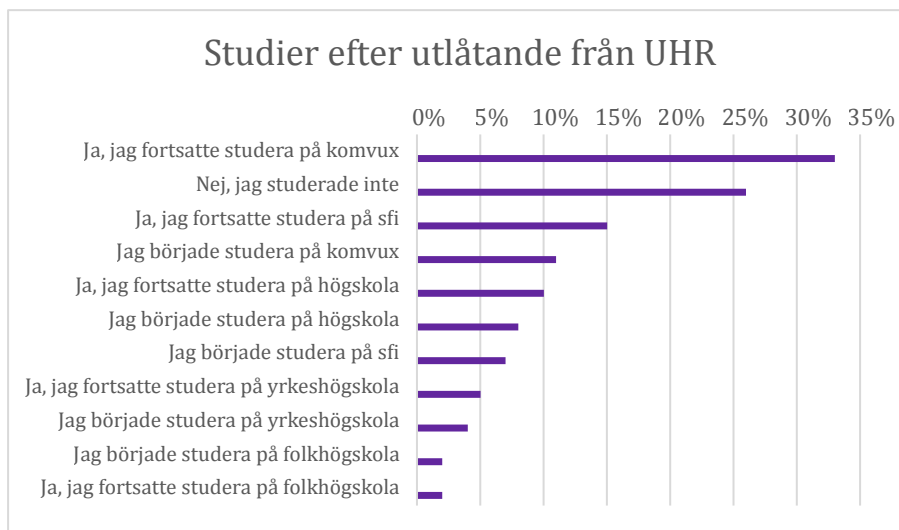

Diagram 4: Andel respondenter i procent per utbildningsform som efter utlåtandet var i studier respektive inte i studier

Totalt i respondentgruppen var det vanligast att personerna fortsatte studera vidare i samma utbildningsform efteråt.

En del av respondenterna började dock studera i en ny utbildningsform. Komvux var vanligast medan högskolestudier var näst vanligast.

Flest använde utlåtandet för att söka högskolestudier

Bland respondenterna som svarade att de hade studerat efter att de fått sitt utlåtande uppgav hälften att de använt det för att ansöka om högskolestudier. Som diagram 5 visar använde de utlåtandet i andra hand för att planera sina studier med vägledare, i tredje hand för att söka komvuxstudier, i fjärde hand för att söka yrkeshögskolestudier och sist för att söka folkhögskolestudier.

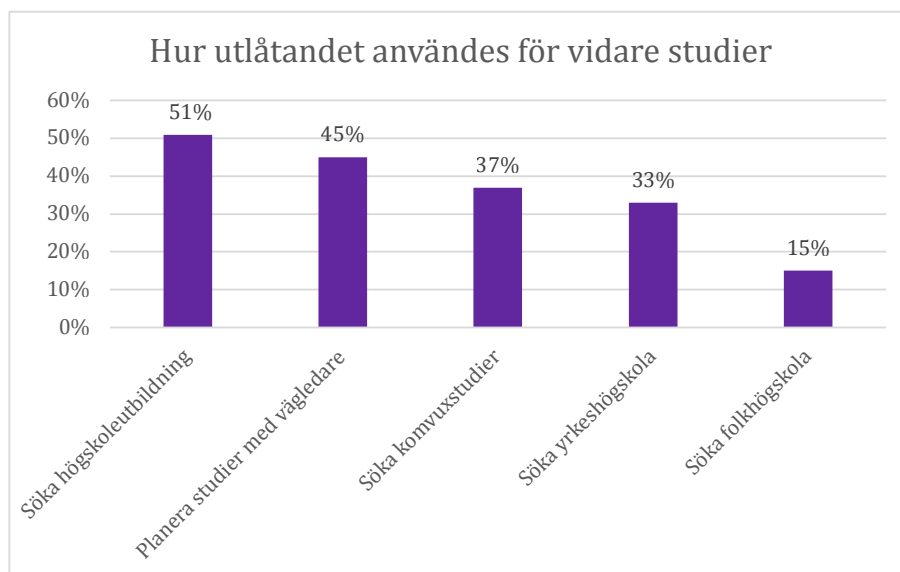

Diagram 5: Hur respondenterna som hade studerat efter att de fått sitt utlåtande använde utlåtandet för vidare studier i procent

Bland respondenterna är personer med en utländsk högskoleutbildning överrepresenterad jämfört med fördelningen i den totala gruppen som fick ett utlåtande under de två studerade åren. Det är rimligt att anta att personer som redan har en högskoleutbildning generellt väljer att läsa på högskolenivå om de läser vidare, vilket med stor sannolikhet är förklaringen till att siffran är så pass hög.

En tidigare analys gjord av UHR¹⁴ visar att av personerna som fick en bedömning (utlåtande eller avslag) mellan 2015 och 2017¹⁵ sökte nära en tredjedel, eller drygt 16 500 personer, till högskolan inom fem år efter bedömningstillfället. Gruppen som hade fått ett utlåtande sökte i större utsträckning än gruppen som hade fått avslag. Både den analysen och enkätundersökningen som den här rapporten bygger på visar med andra ord att en bedömning spelar en roll inför planering av högskolestudier.¹⁶

Analysen som nämns i det förra stycket visar vidare att oavsett utländsk utbildningsnivå var det vanligast att personer som sökte högskoleutbildning sökte studier på grundnivå; tre fjärdedelar gjorde det. Att personer som redan har en högskoleutbildning också väljer en sådan utbildning när de studerar vidare är inte förvånande i sig med tanke på att ett utlåtande i många fall är beviset på att personen som söker uppfyller behörighetskraven

14 UHR 2023, diarienummer 3.2.1-00726-2020.

15 Gruppen inkluderar alla tre bedömningsnivåer: gymnasieutbildning, eftergymnasial yrkesutbildning och högskoleutbildning.

16 Se även UHR 2014, diarienummer 02684-2013.

för högskolestudier.¹⁷ Däremot skulle man kunna tänka sig att gruppen skulle söka en högre utbildning, till exempel en masterutbildning, i stället för en utbildning på samma eller lägre nivå som den utbildning de fått ett utlåtande över. Två tredjedelar av personerna som hade sökt till högskolan blev antagna.

En relativt stor andel av respondenterna, en tredjedel, hade använt sitt utlåtande för att söka till yrkeshögskola. Det skulle kunna hänga ihop med diskussionen i nästa avsnitt, Betydelsen av studier och utlåtande för att komma i arbete. Där undersöks hur respondenternas upplevde betydelsen av att komplettera med studier i Sverige för att höja statusen på den utbildning de redan har, och på så sätt bli mer attraktiva för arbetsgivare. Det kan också handla om att de ville studera till ett bristyrke för att försäkra sig om att få jobb.

Till slut var det också vanligt att använda utlåtandet för att planera sina studier tillsammans med en vägledare (45 procent). Enkäten innehåller inga uppföljningsfrågor om på vilket sätt utlåtandet använts tillsammans med vägledare men det är ett område som skulle kunna utforskas vidare. Intressanta frågor att ställa är om det är vägledaren som föreslår att personen ska ansöka om en bedömning av sin utländska utbildning och vilket slags hjälp personen upplevde att den fick av vägledaren när utlåtandet fanns med som underlag i diskussionen.

Betydelsen av studier och utlåtande för att komma i arbete

I det här avsnittet analyseras hur respondenterna kopplade utlåtandet till studier i relation till jobsökande. En stor andel av gruppen svarade att åtminstone en av anledningarna till att ansöka om bedömning, och till att de studerade vidare, var att öka sina möjligheter till jobb.

Respondenterna studerade vidare för att förbättra sina jobbchanser

Nästan en tredjedel av respondenterna svarade att den främsta anledningen till att de studerade vidare var för att öka sina möjligheter att få jobb. 14 procent menade att de valt att studera för att lättare få jobb inom det område de redan var utbildade inom.

Det var dock betydligt fler personer med endast gymnasieutbildning än personer med eftergymnasial utbildning som hade studerat för att öka möjligheterna till arbete. Det beror rimligtvis på att det är svårare att få jobb i Sverige med enbart en gymnasieutbildning, och att den som har en gymnasieutbildning som högsta utbildning i första hand söker en efter-

17 Alla utländska gymnasieutbildningar ger inte grundläggande behörighet till högskolestudier. Det gäller främst gymnasiala yrkesutbildningar som inte ger behörighet till akademiska studier i utbildningslandet. Grundläggande behörighet baserat på eftergymnasial yrkesutbildning avgörs av lärosätet. Generella regler gäller för personer som har en högskoleutbildning. Dessa hanteras i UHR:s nationella antagning.

gymnasialutbildning – snarare än en gymnasial – för att utbilda sig inom ett specifikt område.

Många ville kunna visa upp studier i Sverige för att bli mer attraktiva för arbetsgivare

Samtidigt verkade också personer med en eftergymnasial utbildning se ett behov av vidare studier i Sverige för att öka chanserna att få ett jobb som de i någon mån redan var utbildade för. Det kan förstås i ljuset av att utländska kvalifikationer ofta värderas lägre på arbetsmarknaden jämfört med svenska.¹⁸ Det verkar gälla även i de fall personen har ett utlåtande över sin utbildning som visar att den motsvarar en svensk examen.

Också i en tidigare enkätundersökning¹⁹ genomförd av UHR med personer som fått ett utlåtande över en utländsk högskoleutbildning upplevde många av respondenterna "ett måste" att komplettera sina utländska studier med studier i Sverige. Det handlade inte nödvändigtvis om att de tyckte att de saknade vissa kompetenser utan snarare att de såg ett behov av att ha ett "svenskt dokument" på de kvalifikationer de redan hade.

De flesta som bytte utbildningsområde gjorde det för att öka möjligheten till jobb

Enkätresultatet visar att tre fjärdedelar av respondenterna bytte utbildningsområde när de valde att läsa en utbildning i Sverige. Lite över hälften av dessa uppgav att bytet grundade sig i förhoppningen att det skulle öka deras chanser att få ett jobb. En dryg tredjedel menade dock att de bytt utbildningsspår för att de helt enkelt var intresserade av att studera något annat. I enkätens fritextsvar beskrev respondenterna också att det i många fall fanns språkrelaterade orsaker till att byta utbildningsområde, ofta att de ville lära sig bättre svenska.

Som visades i en tidigare UHR-rapport som undersökte arbetsgivares inställning till utlåtanden över utländsk gymnasie- och eftergymnasial yrkesutbildning är svenskkunskaper det som arbetsgivare i första hand efterfrågar när de anställer personer som har en utländsk utbildning.²⁰ Många andra studier visar också på att god svenska ofta krävs för att få ett jobb.²¹ Anledningarna och drivkrafterna till vidare studier är med andra ord komplexa och handlar om så väl möjlighet till jobb som intresse och språk.

Hälften av dem som bytte utbildningsområde valde hälsa och pedagogik

Av de som hade bytt utbildningsområde hade nästan hälften (45 procent) bytt till hälsa, inklusive vård och omsorg, eller pedagogik. Det motsvarar totalt en tredjedel av de 6 000 personer som svarade på enkäten. Det är en hög siffra med tanke på att alla hade fått ett utlåtande över en avslutad utbildning som

18 Andreas Damelang, Sabine Ebensperger och Felix Stumpf 2020.

19 UHR 2014, diarienummer 02684-2013.

20 UHR 2023:3.

21 Simon Ek, Mats Hammarstedt och Per Skedinger 2020. Stefan Eriksson och Dan-Olof Rooth 2020. Per Lundborg och Per Skedinger 2016. Dan-Olof Rooth och Olof Åslund 2006.

bedömts motsvara en svensk examen och också att det var en övervikt av personer med en eftergymnasial utbildning som svarade på enkäten. Det innebär att de antingen inte trodde att det skulle bli lätt att få ett jobb med den utbildning de redan hade eller att de faktiskt inte hade hittat arbete och därför bestämt sig för att studera vidare inom ett bristyrkesområde där de kunde försäkra sig om jobb efter att de avslutat sina studier.

Diagram 6 visar i mer detalj vilka utbildningsområden som respondenterna hade bytt till.

Diagram 6: Utbildningsområden som respondenterna bytt till i procent

Två av de tre vanligaste utbildningsområdena²² som respondenterna hade bytt till är med andra ord sådana där det är brist på utbildad arbetskraft. Hälsa (27 procent) inkluderar yrken som undersköterska och sjuksköterska men också många andra yrkesgrupper inom vård och omsorg, medan pedagogik (18 procent) inkluderar yrken som barnskötare, förskollärare och lärare.

Med tanke på bristen på arbetskraft, och därmed chansen att få jobb inom de nämnda yrkena, ter sig byten till de här utbildningsområdena inte förvånande ur ett individperspektiv. Det är också viktigt ur ett kompetensförsörjningsperspektiv. Även om Sverige inte nyttjar, eller bara delvis nyttjar, den utbildning som den invandrade personen redan har studerar många alltså i gengäld till yrken där det annars råder brist på arbetskraft. Samtidigt innebär studierna en extra kostnad för samhället som inte hade uppstått om personen i stället hade haft möjlighet eller valt att använda den utbildning hen redan hade.

Att många respondenter bytt utbildningsområde för att öka chansen att få jobb stod klart när de fick frågan om vilka utbildningsområden de tyckte var mest intressanta. De populäraste områdena var då agronomi/naturbruk och konst, media och kultur. De områdena hamnade dock långt ned på listan i de fall personerna hade bytt utbildningsinriktning för att öka sina jobbchanser.

²² Enkäten gav inte möjlighet att utveckla svarsalternativet "Övrigt".

Det område där det fanns störst överlappning mellan arbetsmöjligheter och intresse var hälsoområdet.

Utlåtandet och valet att studera vidare – avslutande reflektioner

Bland de 6000 personer som svarade på enkäten var de tre vanligaste anledningarna till att respondenterna hade ansökt om en bedömning att planera sin framtid, fortsätta studera och söka arbete. Oavsett utbildningsnivå var studier en viktig anledning även om det fanns skillnader mellan utbildningsnivåerna. Det indikerar att UHR:s tudelade uppdrag²³ att erbjuda bedömning av utländsk utbildning både för att underlätta etablering på arbetsmarknaden och att studera vidare i Sverige stämmer överens med individers faktiska anledningar att ansöka om bedömning.

De personer som hade fått ett utlåtande över en gymnasieutbildning hade i större utsträckning tänkt använda sig av bedömningen för att studera. Det är antagligen också så att just gruppen vars högsta utbildning är en gymnasieutbildning är mer öppna vad gäller studie- och yrkesval eftersom de står i början av en eftergymnasial karriär, jämfört med personer som redan har en eftergymnasial utbildning. Gruppen går också i högre utsträckning vidare till studier än personer som har rapporterat att deras högsta utbildning är en gymnasieutbildning men inte har ett utlåtande över utbildningen.

De personer som hade fått ett utlåtande över en eftergymnasial utbildning tänkte i stället söka jobb med hjälp av utlåtandet. Det är befogat att anta att den som har en eftergymnasial utbildning känner sig ”färdig” med studier och istället vill få använda sig av den utbildning hen lagt mycket tid, energi och pengar på och som sannolikt också ligger inom ett område hen har arbetserfarenhet från. Samtidigt läste även en stor del av personerna som hade en eftergymnasial utbildning vidare efter utlåtandet. I många fall handlade det dock om komvuxstudier, där personerna ofta läste kurser i svenska och engelska. Det indikerar att både att personerna läser för att få grundläggande behörighet till högskolestudier och särskilt när det gäller svenskstudier, för att få språkkompetens som i de allra flesta fall är ett krav på den svenska arbetsmarknaden.

Tidigare studier har visat att arbetsgivare gärna ser att personer med utländsk högskoleutbildning också har läst en svensk utbildning, eller åtminstone kurser eller liknande, vid ett svenskt lärosäte.²⁴ Det gäller delvis även i de fall personen har ett utlåtande över sin utbildning som visar att den motsvarar en svensk examen. Vidare studier som inte handlar om språkkunskaper och liknande innebär att den utländska kompetensen inte

23 Den andra delen av uppdraget är att underlätta för samma personer att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden.

24 Anna Bengtsson och Anders Viberg 2021. Nordin 2010. Region Skåne 2020. Rooth och Åslund 2006.

tas tillvara fullt ut och resulterar i en extra kostnad både för individen och samhället. Det gäller främst studier som inte krävs för att komplettera en utbildning.²⁵ I de fall högre studier inte krävs kompetensmässigt utan för att göra en person attraktivare för arbetsgivare är med andra ord inte att ta tillvara den kompetens som redan finns. Det finns därför en poäng med att göra arbetsgivare uppmärksamma på utlåtandets funktion och att det visar vad den utländska utbildningen motsvarar i en svensk examen.

Oavsett tid i Sverige ansåg en betydande del av respondenterna att bedömningen var viktig för att de skulle kunna planera sin framtid. Det är inte förvånande att även personer som bott en längre tid i Sverige upplevde det, eftersom integrationsprocesser kan vara långa och komplexa. Samtidigt minskade andelen som uppgav att de ansökt om bedömning för att söka jobb ju längre tid de hade bott i Sverige. Det kan antas att de i högre grad är etablerade på arbetsmarknaden och kan använda erfarenhet och referenser från tidigare jobb och därför inte behöver sitt utlåtande i kontakten med nya arbetsgivare. Ett rimligt antagande är att utlåtandet är viktigare för de personerna när det gäller att planera inför och gå vidare till studier och eventuell omskolning.

Nästan tre fjärdedelar av respondenterna hade studerat vidare efter att de hade fått sitt utlåtande. Av den gruppen hade tre fjärdedelar bytt utbildningsområde. Lite över hälften av dessa uppgav att bytet grundade sig i förhoppningen att det skulle öka deras chanser att få ett jobb. Av dem som bytte valde nästan hälften utbildningar inom hälsa, inklusive vård och omsorg, och pedagogik, det vill säga bristyrkesområden.

Även om en individ inte tänker sig att de studier hen genomför ska leda till integration på arbetsmarknaden så blir utfallet ändå det om hen får jobb på grund av studierna. Personerna bidrar då också, om än oavsiktligt, till den framtida kompetensförsörjningen. Utlåtandet är på så sätt en pusselbit i personens väg in på arbetsmarknaden.

Sverige behöver mer arbetskraft nu och på längre sikt och UHR:s utlåtanden kan bidra till att fler arbetar inom yrken de är utbildade för. Det innebär att den utländska kompetensen tas tillvara fullt ut. Det är också positivt om fler, och då främst personer som fått ett utlåtande över en gymnasieutbildning, använder det för att studera vidare. Här finns en möjlighet att uppmärksamma personer som hoppas få arbete relativt snabbt på att chansen till jobb är stor om de läser vidare inom bristyrkesområden. Det är till nytta för individen samtidigt som gruppen på så sätt är en resursbas vad gäller Sveriges framtida kompetensförsörjning. Det är också viktigt att både invandrade personer och arbetsgivare har kännedom om utlåtanden och dess funktion, för att också kunna välja att gå direkt till arbetsmarknaden.

25 Vissa utbildningar, till exempel inom reglerade yrken, kan kräva kompletteringsstudier för att en person ska kunna få arbeta inom yrket i Sverige.

Referenser

- Arbetsförmedlingen. *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2022 – Utvecklingen på arbetsmarknaden 2022-2023*. 2022.
- Bengtsson, Anna och Viberg, Anders. *Etablering på arbetsmarknaden efter kompletterande utbildning – personer med utländsk utbildning*. UKÄ rapport 2021:2. Universitetskanslersämbetet: Stockholm, 2021
- Cheung, Maria och Hellström, Kristin. *Integration på svensk arbetsmarknad – ett internationellt perspektiv*. Arbetsförmedlingen working paper 2017:3. Stockholm: Arbetsförmedlingen, 2017.
- Damelang, Andreas, Ebensperger, Sabine och Stumpf, Felix. "Foreign Credential Recognition and Immigrants' Chances of Being Hired for Skilled Jobs—Evidence from a Survey Experiment Among Employers." *Social Forces*, vol.99, nr. 2, sid. 648-671, 2020.
- Ek, Simon, Hammarstedt, Mats och Skedinger, Per. *Enkla jobb och kunskaper i svenska – nycklar till integration?* SNS förlag: Stockholm, 2020.
- Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitiks utvärdering (IFAU). *Utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden*. Forskningssammanfattning. 2022. <https://www.ifau.se/Press/Forskningssammanfattningar/Utrikes-foddas-eta-pa-arbetsmarknaden/> (Hämtad 2023-09-15)
- Eriksson, Stefan och Rooth, Dan-Olof. *God svenska – vägen till arbete för utrikes födda?* SNS förlag: Stockholm, 2022.
- Jusek. *Rätt jobb åt utrikes födda akademiker. En uppdaterad samhällsekonomisk beräkning av en fungerande jobbkedja*. Stockholm: Jusek, 2016.
- Lundborg, Per och Skedinger, Per. "Employer Attitudes towards Refugee Immigrants: Findings from a Swedish Survey." *International Labour Review*, vol. 155, nr. 2 sid. 315–337. 2016.
- Nordin, Martin. *Invandrades avkastning på utbildning i Sverige*. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) rapport 2010:10. IFAU: Uppsala, 2010.
- Region Skåne. *Högutbildade flykting- och anhöriginvandrades kvalifikationsmatchning på arbetsmarknaden*. Malmö: Region Skåne, 2020.
- Rooth, Dan-Olof och Åslund, Olof. *Utbildning och kunskaper i svenska – framgångsfaktorer för invandrade?* SNS förlag: Stockholm, 2006.
- SCB. *Trender och prognoser 2020. Befolkning, utbildning, arbetsmarknad – med sikte på år 2035*. Prognosrapport 2021. SCB: Stockholm, 2021.
- SOU 2019:69. Valideringsdelegationen 2015–2019. *Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande: slutbetänkande av valideringsdelegationen*.

- SÖ 2001:46. Sveriges internationella överenskommelser. *Konvention om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen.*
- Tibajev, Andrey. *Bedömning av utländsk utbildning: effekter på sysselsättning och lön.* SNS Analys 72. SNS förlag: Stockholm, 2021.
- UHR. *Utlåtanden över utländsk utbildning – vilken roll spelar de på längre sikt? Uppföljning av etablering på arbetsmarknaden för invandrade personer med utländsk utbildning.* Rapport 2023:6. UHR: Stockholm, 2023.
- UHR. *Arbetsgivares syn på utlåtanden över utländsk utbildning.* Rapport 2023:3. UHR: Stockholm, 2023.
- UHR. *Vidare studier efter en bedömning av utländsk utbildning. Statistiska analyser.* Internt PM, diarienummer 3.2.1-00726-2020. 2023.
- UHR. *Bedömning – ett redskap för integration? Bedömning av invandrade personers utländska utbildning och deras etablering och kvalifikationsmatchning på arbetsmarknaden.* Rapport 2022:6. UHR: Stockholm, 2022.
- UHR. *Betydelsen av bedömning av utländsk utbildning för etablering på arbetsmarknaden. En kunskapsöversikt.* Rapport 2022:1. UHR: Stockholm, 2022.
- UHR. *Effekter av utlåtandet över utländsk högskoleutbildning: Redovisning av regeringsuppdrag till Universitets- och högskolerådet.* Diarienummer 02684-2013. UHR: Stockholm, 2014.
- Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). *Bedömning av utländsk behörighetsgivande utbildning. Metoder och innehåll.* Rapport från Studerandavdelningens utländska antagningsenhet våren 1991. Universitets- och högskoleämbetet: Stockholm, 1991.
- Vogiazides, Louisa, Bengtsson, Henrik och Axelsson, Linn. *Geographies of Occupational Mismatch: The Case of Highly Educated Refugees and Family Migrants in Sweden.* Kulturgeografiskt seminarium 2021:1. Stockholm: Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet, 2021.
- Åslund, Olof, Forslund, Anders och Liljeberg, Linus. *Flykting- och anhöriginvandrades etablering på den svenska arbetsmarknaden.* IFAU-rapport 2017:14. Uppsala: IFAU, 2017.

Bilaga 1:

Studien Erkännande av utländsk utbildning – ett verktyg för integration?

Den här rapporten är den andra i en serie publikationer som ingår i UHR:s studie Erkännande av utländsk utbildning – ett verktyg för integration? Studien fokuserar på olika delar av området bedömning av utländsk utbildning som det relaterar till integration, etablering, kvalifikationsmatchning och kompetensförsörjning på den svenska arbetsmarknaden. Övriga publikationer finns på www.uhr.se

Syftet med studien är att ta fram kunskap som ska komma till nytta för aktörer i samhället som arbetar med kompetensförsörjning och integrationsfrågor och arbetsmarknadsetablerings- och kvalifikationsmatchningsprocesser för invandrade personer.

Studien består av totalt sex publikationer som analyserar etableringen och kvalifikationsmatchningen på arbetsmarknaden för personer som har invandrat till Sverige och har fått en bedömning av sin utländska utbildning:

- Betydelsen av bedömning av utländsk utbildning för etablering på arbetsmarknaden – en kunskapsöversikt (2022:1)
- Bedömning – ett redskap för integration? Bedömning av invandrade personers utländska utbildning och deras etablering och kvalifikationsmatchning på arbetsmarknaden (2022:6)
- Arbetsgivares syn på utlåtanden över utländsk utbildning (2023:3)
- Hur har det gått på arbetsmarknaden för invandrade personer med utländsk högskoleutbildning? Utlåtanden över utländsk högskoleutbildning och integration på arbetsmarknaden på längre sikt (2023:6)
- Slutrapport studien Erkännande av utländsk utbildning – ett verktyg för integration? (2023:7)

Bilaga 2: En översikt över området bedömning av utländsk utbildning

Bedömning av utländsk utbildning har de senaste decennierna förekommit i olika former i flera länder. Sverige har genom olika myndigheter gjort bedömningar sedan 1977²⁶ då gymnasieutbildningar började bedömas inom Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Under åren har bedömningar av gymnasieutbildningar gjorts inom UHÄ, därefter inom Verket för högskoleservice (VHS) och sedan 2013, då myndigheten bildades, inom UHR. Eftergymnasiala yrkesutbildningar började bedömas 2010 av Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) i samarbete med VHS innan verksamheten flyttades till UHR 2013. Bedömningar av utländska högskoleutbildningar startade som försöksverksamhet men permanentades 1987 inom UHÄ. Bedömningsverksamheten för högskoleutbildningar bedrevs sedan inom VHS, därefter mellan 1995 och 2012 inom Högskoleverket (HSV) och sedan 2013 inom UHR.

Endast formella utbildningar som genomförts i ett formellt utbildningssystem bedöms. Formell utbildning leds av lärare och är ofta uppdelad i nivåer. För att en person ska kunna delta kan det till exempel krävas att personen uppfyller antagningskrav och efter genomförda studier får personen formella kvalifikationer, till exempel en examen. Ett formellt utbildningssystem kännetecknas av att det regleras i lagar och förordningar och omfattas av någon form av kvalitetssäkring i nationella myndigheters regi. I Sverige går det att ansöka om en bedömning av en utländsk utbildning om man har medborgarskap i Sverige eller annat EU/EES-land, har uppehållstillstånd i Sverige eller befinner sig i Sverige och har ansökt om uppehållstillstånd.²⁷

Bedömning av utländsk gymnasieutbildning i Sverige har från början, och fortfarande i dag, framför allt utgått från regelverket för antagning till högre studier. Fokus för bedömningen har legat på om utbildningen ger behörighet till högre studier, om den ger några särskilda behörigheter och vilket betygsmedelvärde den ger. De förändringar som skett i hur bedömning av gymnasieutbildningar görs har påverkats av ändrade antagningsregler till högre utbildning, både i Sverige och andra länder. På senare år har också en beskrivning av utbildningens inriktning inkluderats i bedömningen.

26 Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) 1991.

27 Även personer med sekundär uppehållsrätt (familjemedlem till EU-medborgare i Sverige), personer som är varaktigt bosatta i ett EU-land och har rätt till svenskt uppehållstillstånd, brittiska medborgare med uppehållsstatus i Sverige och personer som har kommit till Sverige från Ukraina under 2022 års massflyktsdirektiv har rätt att ansöka om bedömning av sin utländska utbildning. För mer information, se UHR: <https://www.uhr.se/bedomning-av-utlandsk-utbildning/information-innan-ansokan/jag-vill-ansoka-om-bedomning/> (Hämtad 2023-09-15)

Utländsk eftergymnasial yrkesutbildning bedömdes initialt mot någon av den svenska yrkeshögskolans examina (yrkeshögskoleexamen eller kvalificerad yrkeshögskoleexamen). Det huvudsakliga bedömningskriteriet var från början enbart utbildningens längd. När examensordningen för yrkeshögskolan uppdaterades 2017 infördes även läranderesultat som ett bedömningskriterium. Bedömningen har också successivt breddats för att bättre fånga in den stora variation av eftergymnasial yrkesutbildning som finns i andra länder.

För bedömning av utländska högskoleutbildningar bestod bedömningen i början av ekvivaleringar, det vill säga det krävdes att den utländska utbildningen i detalj motsvarade svensk utbildning för att erkännas. Dagens bedömningar bygger på en betydligt större acceptans för att utbildningar är olika. I dag ges utbildningens lärandemål och syftet med erkännandet större vikt än förut.

Det internationella ramverket för bedömning och erkännande

Inom högre utbildning började praktiken och metoden för erkännande av utländska utbildningar utvecklas i snabbare takt när Lissabonkonventionen²⁸ om erkännande av utländska examina för högre utbildning trädde i kraft vid millennieskiftet. Konventionen utvecklades i samarbete mellan Europarådet och Unesco. Dess principer innebär att de anslutna länderna ska erkänna varandras examina och utbildningar (gymnasieutbildning och eftergymnasial utbildning) förutsatt att det inte finns en väsentlig skillnad mellan utbildningarna. Syftet är att underlätta för både tillträde till studier på eftergymnasial nivå (eftergymnasial yrkesutbildning och högskoleutbildning) och för tillgodoräkning av studieperioder utomlands. Tanken är också att konventionen ska underlätta för individer som söker arbete i ett annat land än där de genomfört sin utbildning.

Sverige är ett av cirka femtio länder som har ratificerat Lissabonkonventionen. Den är införlivad i svensk lagstiftning genom högskoleförordningen. I Sverige tillämpas Lissabonkonventionens principer även för bedömning av utbildning från länder som inte är anslutna till konventionen.

För att utveckla det praktiska arbetet med att erkänna andra länders utbildningsbevis inrättades 1984 nätverket NARIC (National Academic Recognition Information Centre) med EU som huvudman och med ett kontor i varje EU-land. När Lissabonkonventionen trädde i kraft 1999 inrättades även nätverket ENIC (European Network of Information Centres), med Europarådet och Unesco som huvudmän, med ett kontor i varje land som har undertecknat konventionen. ENIC- och NARIC-nätverken har mycket nära samverkan. Sveriges nationella ENIC-NARIC-kontor är placerat inom UHR.

Parallellt med Lissabonkonventionen har den så kallade Bolognaprocessen utvecklats. Bolognaprocessen är ett mellanstatligt samarbete

28 SÖ 2001:46.

som inleddes 1999. Målet med samarbetet är att Europa ska vara ett sammanhållet område för högre utbildning där det är lätt för högskolestudenter att röra sig över nationsgränserna för att studera eller forska. Bolognasamarbetet omfattar i dag 49 länder²⁹. Förutom samarbete inom erkännandefrågor har samarbetet också lett till att de nationella utbildningssystemen har reformerats för att bli mer jämförbara, gemensamma ramverk för kvalitetssäkring har också etablerats.

De europeiska och svenska referensramarna för kvalifikationer

EU antog 2008 och 2017 rekommendationer om en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande, EQF (European Qualifications Framework).³⁰ Genom EQF infördes en gemensam och neutral referensram med åtta nivåer av kvalifikationer som ska fungera som ett verktyg för jämförelser mellan olika nationella kvalifikationssystem och deras nivåer.³¹ Referensramen ska underlätta jämförbarheten av kvalifikationer på bland annat gymnasial nivå, eftergymnasial yrkes- och högskolenivå för arbete eller studier i andra europeiska länder. 39 länder i Europa har ställt sig bakom EQF, bland annat Sverige. Det svenska nationella kvalifikationsramverket, SeQF (Swedish Qualifications Framework), trädde i kraft 2016.³²

Reglerade yrken och bedömning av utländsk utbildning

I Sverige är vissa yrken reglerade genom svensk lag. Det innebär att det finns särskilda krav, exempelvis på en viss examen, auktorisation eller legitimation, för att kunna praktisera yrket. Det handlar till exempel om pedagogiska yrken som förskollärare och lärare eller hälso- och sjukvårdsyrken som läkare och sjuksköterska.

Personer med utbildning inom yrken som kräver tillstånd för att utövas i Sverige kan ansöka om bedömning. För att utöva yrket krävs dock också till exempel legitimation. Den utfärdas av de behöriga myndigheterna, till exempel Skolverket för pedagogiska yrken eller Socialstyrelsen för hälso- och sjukvårdsyrken.

Validering är ett vidare begrepp än bedömning

Det är inte ovanligt att bedömning av formell utbildning förväxlas med validering. En bedömning innebär att ett redan bedömt och erkänt lärande sätts i relation till det nationella utbildningssystemet. Validering är ett vidare begrepp och innebär att kunskaper, färdigheter och lärande på ett strukturerat sätt utvärderas, dokumenteras och ges formellt värde, oavsett

29 I april 2022 beslutade samarbetets medlemmar att upphäva Ryssland och Belarus rätt att representeras. Det innebär att samarbetet praktiskt består av 47 länder.

30 Se <https://europa.eu/europass/en/europass-tools/european-qualifications-framework> (Hämtad 2023-09-15)

31 För detaljerad information om de åtta nivåerna och hur de relaterar till varandra, se UHR, <https://www.uhr.se/bedomning-av-utlandsk-utbildning/enic-naric-sverige/referensramar-for-svenska-kvalifikationer/> (Hämtad 2023-09-15)

32 För mer information om SeQF, se <https://www.myh.se/validering-och-seqf/seqf-sveriges-referensram-for-kvalifikationer> (Hämtad 2023-09-15)

hur kunskaperna, färdigheterna eller lärandet förvärvats.³³ Det kan exempelvis handla om yrkeskunskaper från tidigare arbetslivserfarenhet eller kunskaper som inhämtats via icke-formella utbildningssammanhang eller från odokumenterad formell utbildning.³⁴

Som del av valideringsprocessen kartläggs individens tidigare lärande. Då kan bedömning av en eventuell utländsk utbildning utgöra en del i underlaget.

33 Nationellt uppdrag för utvecklingen av validering – NUKUV-projektet 2019, SOU 2019:69.

34 SOU 2019:69.

Bilaga 3: Enkät

Välkommen! Stort tack för att du tar dig tid att delta i enkätundersökning!

Jag samtycker till att Universitets- och högskolerådet behandlar personuppgifter om mig i enlighet med det som står om hantering av personuppgifter på denna webbsida: Så här behandlar UHR personuppgifter - Universitets- och högskolerådet (UHR). Här kan du läsa mer om hur UHR behandlar personuppgifter. *

Ja

Kön

- Kvinna
- Man
- Annat alternativ
- Vill ej uppge

Hur gammal är du?

- 24 eller yngre
- 25-34
- 35-44
- 45-64
- 65 eller äldre

Hur länge har du bott i Sverige?

- Har inte bott i Sverige
- Mindre än 5 år
- 5-10 år
- 11-14 år
- 15 år eller längre
- Uppvuxen i Sverige
- Vill ej uppge

Varför ansökte du om bedömning av din utländska utbildning? Flera val är möjliga

- För att planera min framtid
- För att söka arbete
- För att jag ville fortsätta studera
- För att höja min lön
- För att få bättre arbetsuppgifter i mitt nuvarande arbete
- För att gå med i arbetslöshetskassa (a-kassa)
- För att gå med i yrkesförbund/branschorganisation (t ex Sveriges arkitekter, Vårdförbundet, Byggföretagen, Frisörföretagarna)
- För att arbetsförmedlingen, studie- och yrkesvägledare eller liknande uppmanade mig att ansöka
- Annan orsak, skriv här

Vilken är den högsta nivån på utbildning du ansökte om bedömning för?

- Gymnasieutbildning
- Eftergymnasial yrkesutbildning
- Högskoleutbildning

Vilket utbildningsområde har din utländska utbildning? Välj utbildningsområde i rullningslistan

- Ekonomi (exempelvis utbildningar inom handel, redovisning, marknadsföring, finans)
- Teknik och naturvetenskap (exempelvis utbildningar inom data, bygg, industri, ingenjör)
- Pedagogik (exempelvis lärarutbildning, undervisning barnskötare, idrott, fritid)
- Hälsa och sjukvård (exempelvis sjuksköterska, undersköterska, socialt arbete, frisör, hudterapeuter)
- Agronomi/naturbruk (exempelvis utbildningar inom lantbruk, djurvård, trädgård, miljö)
- Humaniora och samhällsvetenskap (exempelvis statsvetare, kulturvetare, språkvetare)
- Juridik
- Konst, media och kultur (exempelvis konstnärliga utbildningar, grafisk design)
- Hotell, restaurang och turism (exempelvis kock, konditor, servitör, konditor)
- Transport (exempelvis logistiker, yrkesförare, post)
- Övrigt

**Tycker du att utlåtandet har hjälpt dig i ditt val av studier?
Besvara på en femgradig skala nedan, där 1= inte alls och
5= mycket**

1	2	3	4	5
Inte alls	Lite	Varken eller	Ganska mycket	Mycket
☐	☐	☐	☐	☐

**Hur använde du utlåtandet i ditt val av studier?
Flera val är möjliga**

	Ja	Nej	Vet ej
Jag använde utlåtandet för att planera studier tillsammans med en vägledare	☐	☐	☐
Jag använde utlåtandet för att söka till Komvux	☐	☐	☐
Jag använde utlåtandet för att söka till högskoleutbildning	☐	☐	☐
Jag använde utlåtandet för att söka till yrkeshögskola	☐	☐	☐
Jag använde utlåtandet för att söka till folkhögskola	☐	☐	☐

**Studerade du i Sverige innan du fick ditt utlåtande från UHR?
Flera val är möjliga**

- Ja, jag studerade på Komvux
- Ja, jag studerade på högskola
- Ja, jag studerade på yrkeshögskola
- Ja, jag studerade på folkhögskola
- Ja, jag studerade på SFI
- Nej, jag studerade inte

Studerade du i Sverige efter att du hade fått ditt utlåtande från UHR? Flera val är möjliga

- Ja, jag fortsatte studera på Komvux
- Ja, jag fortsatte studera på högskola
- Ja, jag fortsatte studera på yrkeshögskola
- Ja, jag fortsatte studera på folkhögskola
- Ja, jag fortsatte studera på SFI
- Jag började studera på Komvux
- Jag började studera på högskola
- Jag började studera på yrkeshögskola

- Jag började studera på folkhögskola
- Jag började studera på SFI
- Nej, jag studerade inte

Varför valde du att studera?

- För att bli behörig till den utbildning jag vill söka till
- För att det är lättare att få jobb inom det område jag har utbildat mig i
- För att få större chans att få jobb i Sverige
- För att komplettera min utländska högskoleutbildning
- För att studera vidare vid högskola/universitet
- För att utvecklas inom mitt yrkesområde
- För att byta yrke
- För att höja min lön
- Annan orsak, skriv här

Studerade du inom samma utbildningsområde som din utländska utbildning?

- Ja, jag studerade inom samma utbildningsområde som min utländska utbildning
- Nej, jag bytte utbildningsområde

Varför bytte du utbildningsområde?

- För att få större chans att få jobb i Sverige
- För att jag var intresserad av att studera annat
- Annat, skriv här

Vilket utbildningsområde bytte du till? Välj utbildningsområde i rullningslisten

- Ekonomi (exempelvis utbildningar inom handel, redovisning, marknadsföring, finans)
- Teknik och naturvetenskap (exempelvis utbildningar inom data, bygg, industri, ingenjör)
- Pedagogik (exempelvis lärarutbildning, undervisning barnskötare, idrott, fritid)
- Hälsa och sjukvård (exempelvis sjuksköterska, undersköterska, socialt arbete, frisör, hudterapeuter)

- Agronomi/Naturbruk (exempelvis utbildning inom lantbruk, djurvård, trädgård, miljö)
- Humaniora och samhällsvetenskap (exempelvis statsvetare, kulturvetare, språkvetare)
- Juridik
- Hotell, restaurang och turism (exempelvis kock, konditor, servitör, turistguide)
- Konst, media och kultur (exempelvis konstnärliga utbildningar, grafisk design)
- Transport (exempelvis logistiker, yrkesförare, post)
- Övrigt

Är du klar med dina studier?

- Ja
- Nej

Har du ett arbete?

- Ja
- Nej

Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med flera uppdrag inom utbildningsområdet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.